

республиканың ишчилер
1984 чылдың планын д
галарын бүрүн күссөдө
ге, Совет Эвилелиниң со
вынга Тываның эки тур
ле каттышканының 40
омонга уткуштур шуд
ажылдаарына улут
болур дээрзин илеткелчи
газының түннелинде
деглээн.

Ш Ы Н _____ 2-ги арын. 1984 ч. январь I

БҮГҮ АРГАЛАР БАР

Совет кишини үзелин, оң төлөтүп мөзүшкүлөрүн, угаан-бодал культураны хевирлээрине, литература болгон уран чүгүлдү улам өзүп турар учур-дузанын сөөлү чылдарынын партия документтеринде оңа тодарай айткан. Литература болгон уран чүгүлү чопуну интернационалдык кишининдегине база улут ролу ойнап турар. Массаларындан идея-уран чүгүлү кишининдегине улут чер ли-тература, уран чүгүлү критика-амаары, үк критика хары уада номчукужуге болгон чогаалчыке уланган болур.

Критика литература эрте-ми-биле сырый холбаалар, оларын сорулгаларын нини, өөрөнш, сайгарын турар чүгүлү база нини. Олар ылаңгы тыва, алтай, хакас дээр чикеткегеске-даа ылаңгы анык үжүк-бикитинг литературада бот-ботта-рынга оңа чок. Чүс-чүс чылдарын дуржулгазын хаара туткан литературалар-да литература эртеми дыка хей таварыштарда шагда эртен, классиканы өөрөнш турар болза, тыва литерату-ранын үндөзлөкчүлөрү бо-лур тыва чечен чогаалдык классиктерин амыг үсүн критиктеринин чыгыс уежи-лер бооп турар. тодарай-лаарга, оларын аразында үе талазы-биле үзүктөдүш-күн чок.

Тыва литература эрте-деннери амыг үсүн критика-зынга кезээде иденпейт бол-жип, литературанын бол-жип амырлардын нини ис-тер-биле бүгү чаа чүгүл-дүн эскерип, ол бүгү тала-нытты, чаа чүгүлдерин дет-кирнп, литература холук-дөсүн улаңгышкынын та-йылбырларын, ол-бо чазы-чүгүлдин болгон чедимче жок чүгүлдерин тымылган чыл-таарыштар тодарайын орадааншпашан, ол чүгүл-дерке массалык номчуку-нун болгон чогаалчынын ки-чөнгөйүн улаңгыртып кел-ген. Ол болза теоретиктиг

билгилерин оларын шигээ-ди алганын ачында бол-дунар аргалык болган. Оң-биле чергелештир чо-гаалчылар, журналистер, партия ажилдакчылары ты-ва литература хөгжүлдө-нүн бүгү дүргүзүндө хей критика чүгүлдерин би-жээннп. Ол талазы-биле жазыкча А. Калзан, Т. Куу-лар, М. Хадахан, С. Пур-бо, О. Саган-оол, С. Самба-Людун, В. Ховеней, Ю. Кунзеген, Н. Сердобов, Ч. Серен-оол, В. Локонов, С. Козлова болгон өскөлерин-даа аңгы-аңгы үелерде иде-пейт ажил-чорудулазын демдээр херек.

Хөгжүп орап национал культуларын дугайында партиянын болгон күрө-нүн дөңгөн национал поли-тиказынын сатыш салыш-кынын илдерешкенин-ниң бирөөн болза тыва ли-тературага болгон критикага орус критиктерин, лите-ратура эртемдерин, чогаал-чыларын, журналистерин көргөсүн дузазы болур. 40—50 чылдарда төп бол-гон сибирь парлагазына үнүп турган тыва литерату-ра дугайында чүгүлдер холдууда орус авторларга хамаарып турган, олар анык тыва литератураны бүгү-аиле номчукужуга тааныштырып турганар. Ол чылдарда тыва критиктер-нин боттарынын отряды чүгүл чаа хевирлештир ор-ган болгон дуржулгазы-даа, теоретиктиг билгилер-даа өзөш турган. Тыва крити-каны болгон литература эртем-инин чечип быжыга-рынга хей-хей литература эртемдерин, критиктер, чогаалчылар илг болгон. Оларга, чижээ, А. Палыба-р, Р. Бикмухаметов, Ю. Ал-деев, Н. Белгеров, Г. Ло-миде, К. Зеленин, С. Же-дрина болгон өскөлер-даа хамаарып. Олар тыва кри-тиктерин белеткээрине тео-ретиктиг болгон практиктиг дузазы көргөсүннөр.

Тыва критика бөгүн теория талазы-биле каянгы-зындан-даа артык эки чеп-

селгенен. Сөөлү чылдарда анык үжүк-бикитинг лите-ратуралар дугайында теория талазы-биле улут үнелиг ажилдар үнүлгөн, ол ыш-наш Д. Романенко, В. Ко-мановский, К. Антошин, В. Чукреев оларын эртем-чи-йылбырлыг шинчилелдерин-де тыва литературанын, оң-чамдык жаңраларын хөг-жүлдөсүн айттырыларын чечпир-биле чырыдып тур-гар. Тыва литература эрте-деннери боттары тыва ли-тератураның хол жаңраларын өөрөнш, төрөн литерату-раның өскөрткүн болгон төгүлдерин тургуснап, анык үжүк-бикитинг литерату-раларын теориясын байыт-каннар.

Ылчалза-даа сөөлү чыл-дарда тыва литература эр-темдерин критиктиг чүгүл-дерин өзөш бикити турар-лар. Өскө херектерге чар-дыгышкынар ону канчал-даа агартып шыдаас. Чүгө-дээр бөгүлү критик бол-гон литература эртемдери профессионалдык бодунуң литературалык дээр оңа сатыш салыр, чаа чогаал бүрүзү оң соңуургалын хайныттыр ужурулут. Ол-бо автор тыва литературга моон мурунда турган чүгүлдерге, кожаалыда де-вискээринг литературала-рынга, бистин бүгү улут со-вет литературасына де-вискээр, каянгы чаа чүгүл киргенин, үк чогаал кая-дыг чери өлөөрлү, ол бир базым бурунгаар болганы ол бе, азы бир базым ат-каар бе, чугула амырлар-чы айттырыларын автор канчаар шигирлээрлү, оң-хууда туржугу тодарай бе азы тодарай өзөс бе дээр-и критик азы литература эр-темдери кишини оңа со-нуургалар ужурулут.

Критиктиг чүгүлү — эки-не белик мергезилдик, номчу-чунуң бодалыдыр. Үк чүгүл бүзүрөңгү болгон барым-дааларды болур ужурулут, ылчалза-даа ылда авторунуң чүгүл бодунун хууда (суб-ъектив) бодаты ылап-ла турар. Ынчанга бир ном-

нун дугайында, аңгы-аңгы бодалдар, аңгы-аңгы үнелешкенин, маргылдаалар-даа туруп болур. Чижээ, С. Сүрүн-оолдун сөөлүгү тоо-жулары номчукуларын талазындан аңгы-бүрү мар-гылдааларын болдурган, ыл-чалза-даа үк маргылдаалар критикага холдууда де-г-бөөн. Ол-бо чогаалчынын чогаалын чүгүл белик мер-гезилдик критика, тодарай аңалыш шыны-биле үнелеш шыдаар. Ол үнелээрде, чо-гаалчынын чогаал талазы-биле эртен орун, лите-ратураның төгүлүрү база ро-маның каян тургустунга-нын дугайында, оң ав-тору кымыл дээринин дугайында айттырып база мар-гылдаалыг чүгүл бооп турар. Бистин критиктеринис, лите-ратура эртемдерини үк ай-тырыг талазы-биле ботта-рынын чогуур сөзүн чугаа-лаар ужурулут. Ол чорук улут ажилды негээр. Ы-чалза-даа амырлар болгон литература практиказы үк айтырыгы критиктерин мурунга дорту-биле тургус-кан.

Тыва критиктер төп пар-лагалга чүгүлдерин кончуг ковар бикити турарлар. Ты-ва чогаалчыларын амыг салгалы хүнүн чидиг ай-тырыларын дидим-биле чырыдып турарлар. Ындыг турбуже, бүгү-аиле ном-чукужугу оң дугайын кончуг өзөш билер, оң буруузу база-ла тыва критикага ха-маарып. Бистин критикте-ринис, литература эртем-деннеринис шала кошкан ажилдап турар. Оң ужу-рунда, тыва литература Си-бирин өскө-даа литерату-раларыга деңгээрде, олар-дан өзөш чырыттылган тур-гар. Үк четпес чорукту чай-ладыры чугула, чүгө дээр-ге бөгүн тыва критика ли-тература-биле болгон үе-биле деңге базар бүгү аргалар-лыг.

М. ТАТАРИНЦЕВА.
Тываын эртем-шпичлел институтун эртем ажил-дакчымы.

Кызылдын башкы техникун дооскан соода, дөр-төн чыл бурунгаар Борбак-Кара Өнүгүшүна Салчак Му-тур-Аксы стурга башкыла-ры-биле чедип келген. Ону эге класстар башкызына томуулаан. Ол үеде школа улут эвес, дерит-херексээр база чедиппес, эңне кол чү-ве — башкылар чедиппес турган. Өөредилге-кижиз-диге ажилыга бүгү күжүн берип, ол берге ажилче баш-кы шымын кирипкен. Хай-нымышкынын ажил-ничи чылдар эртин-ле турган. Колхозтарын тургузары, ко-дээ ажил-агынын көдүрери, бикити билбес чорукту узут-каары — бо бүгү ажилдар-га Б.К. Ө. Салчак иденпей-лит кирип турган. Ол төгүлү болушкунарнын соода төрөн чери, оң ки-жилери оң караанга-ла чаартып келген. Өөредип-кан өөрөнкчилери дээр, ортумак өөредилге черлери дооуп, төрөн суурунга тус-кай эртемчилер бооп чедип кээ турган. Б.К. Ө. Салчак — Тыва АССР-нин алдар-лыг башкысы. Хей уада ко-дээ болгон район Советтин депутаттыга сонугурулуп келген. Борбак-Кара Өнүгү-шунан коллективинде эш-өөрү «дагдымчыларын дагдымчымы» деп адап турар.

ЧУРУКТА: башкы Б.К. Ө. Салчак.
В. ТАHOBTYH фотогу.

МЕРГЕЖИЛИНГЕ БЕРДИНГЕН

Кишиниң кыдым дээр де-мисел — эмнеге ажилдак-чыларын кол хулаа-гези. Ал халаттыг кижилер-ни чон буянылгал деп шы-на адаар. Эмнеге эмнегеш, сегип үнген аас-кежиктиг, ажы-тодуг, ажил-ижинге катеп эл келгенер кайда-даа бар.

Бистин Тес-Хемнин район эмнегези эртен чылын өм-нелге-профилантика ажил-дарын хейну чоруткан. 400 чыгыс нелер маага чигеп, өг-бүлелерге бичи чаштар немешкен. Нинти-биле 17 микроайонга тускай эмер-лери быжылаан. Эмчилер лекция, беседалары докта-мал чорудуп, хей саныг са-нитар-хынадаларын микро-районга кылган. Малчын-нарьжа айда илден өзөш эвес уада үнүшкүннери график ёзугаар чорудуп тур-ган.

Район эмнегезинде мерге-жиле хань бердинген, кызымак эмчилер хей. Ы-дылдарга Аркадий Харла-мович Перевалов, Кадры Викторовна Сундуй, Лариса Ивановна Кара-оол, Анчы-маа Догерикеевна Эртен, Наталья Сундуйевна Мон-гуш болгон өскөлер-даа ха-маарып. Олар ак сеткил-

диг сатыш човангыры, дың-нагыры-биле чоңуну хун-дүктелсин чаалап алганар. Ында дээр эртемнин 12, ортумак эртемниң 39 өмчү ажилдап турар. Эмчилер чурттагы чоңа, школачы-ларга лекция-беседаны бо-ла кыла берген турарлар. Эм-нелгениң ажилын Самагал-дай көдө Советтин сессия-зынга ийи уада дынаан. Кадик камгалалыга хей чылдарда бараан болган, РСФСР-нин алдарлыг эмчи-ни Роман Иманович Кал-дароол чылган депутаттар-га, суурун арыг-шеверин, саяттар-тигеана дүрүмнери салгырынын, ажы-тодуг ка-дык-чаагай өстүренин, школачыларын болгон не-чаштарын кыдышкынын дугайын бо-ла чугаалап та-ныштырар.

Район эмнегезинин ажи-лында эки чүгүлдер бар-даа болза, шигирлээр ужурулут айтырларга өзөш эвес. Ра-йонда нинти аарылар бол-жип уруларга эмчилери че-дишпес. Туберкулёз, карак болгон дий эмчилери шуут чок. Эмчилерин чурттага бажынар-биле хандырыл-газы четпес. Берге аарыг кижилерге дүрген дуза че-

дирерде, саванация негет-тине бээр таварылгалар бо-ла тура бээр, а самолёт хо-нар шөл чок болганы-биле дүрген дуза чедирлешкени бо чугула хевир ажилда-тымай турар. Чыттырып эмнээр салгыларда аш-чеч аймактын ассортимен-тин кылаан. Бо айтырлар талазы-биле хемчелерин ал-шынтырлар эмнелгениң ажилын улам эжикдеринге илг болур.

1984 чылда район эмнегези улаңгыртып, бонкудуга болгон хирургия салгы-ларын аңгыларын көрүп турар. Амыг үеде эмнегези коллективниң Совет Ты-ва-нын 40 чыл оң төлөтүп уткуур дээр, шалыгы 40 неделяга тускай хемчелерин ажилдап кылган, амыд-ралга боттандырып, социа-листиг чарышты калбактан ажилдап турар. Ол ылаш 1984 чылдын март 4-те бо-лур сонгуудаларга уткуутур ажилчы чоңа лекция-бесе-да кылырын көүдөдир, күш-ажылдыг сатыла-чурум-ну улам быжыларга, шко-ла чылдык минорайоннар-биле харылзааны күштөлдир-бер.

М. ТИРЧИН.

ТИИЛЕКЧИЛЕР ИЛЕРЕТТИНГЕН

Стал теңизинге Тыва АССР-ниң команда болгон хууда бирги чери дээр мар-гылдаа Кызылдын «Херел» спорт залыга ийи хун у-гүчүлүлөш, доозулган, Анаа Чөөн-Хемчик, Улут-Хем, Өвүр, Тоңку, Бай-Тайга ра-йондары база Хову-Аксы суурдан болгон Кызыл хоор-айдан 50 ажыг шилиндик спортчу шаңалдыг черлер дээр арга-мергезилин, кү-жүн менешкен.

Эмеш ойнаарында эр улус аразында туудат банкынын инженерин Сергей Сасин биле иштин херектер килди-риниң ажилдакчысы Руслан Мусаев олар Сельхотехкур-

ком салгырынын чолаачысы Николай Дачинов-оол, «Ты-ва кобалы» комбинаттың ажилчыны Хеймер-оол Кү-жүгет олар түнөл оюнга уурашканын. Чидиг дем-селдик түнелдеди С. Сасин биле Р. Мусаев олар 2:1 санаа тилгээрнөр.

Херэажнер аразында башкы училешкенин сур-гууду Саван Асланян биле дүлөйлер нинтилеринг тө-лөди Мира Ооржак олар республиканың каш дактыр чемпион чоран Мария Шымырал биле нинтинг чемпионелге трезиниң ажил-дакчысы Александр Хоми-ку оларын чини-биле тин-

лээрнөр. Эр, херэажнер спортчулар-хын эжеш ойнаарына М. Шымырал биле Н. Дачинов-оол олар кыма-даа аштыр-баанар. Ийги черде Р. Му-саев биле С. Асланян.

Маргылдаанын түнелди-н эр улус аразында рес-публика чемпиону ат дээр оюнга Сергей Сасин Н. Дачинов-оолду болгон Х. Кү-жүгетти тус-тузууда уткаш, тилекчи болган. А херэ-ажнер аразында С. Асланян республика чемпиону атты бир дугаар чаалап алган. М. Шымырал, М. Ооржак ийги-үшкү чери элээрнөр. **Е. ШИШОВ.**

ЧАРЛААДАР

Январь 19-та уруларын музыка школазынга делегей конкурстарын лауреады

Вагн Анастольевич ПАПЯНИН

фортепиано музыканы концертти болур. Ол музыка эртемни Москваын күрүне консерватор-изында болгон профессор М. С. Воскресенскийни класзыга аспирантурага чедип алган. 1979 чылда деле-гейинг Лиссабонга болгон Виада да Мот аттыг конкур-зунга дараазында программага ийги шаңалдыг чедип алган: Бах, Прокофьев, Барток, Бабаджанян, Шуберт, Шуман, Лист, Моцарт.

Январь 31-де хөгжүм-шин театрынга Воронеж филар-мониязынын «С улыбой и песней» деп эстрада кол-лективиниң концерти болур.

КИРЖИКИЛЕРИ: РСФСР-нин алдарлыг артизи Любовь Авдеева, РСФСР-нин алдарлыг артизи Влади-мир Шелкадин, Татьяна Тишкова, Владимир Лысиков (эстрада таңгалары), Инна Хохлова (баштактамыш-кын, конферанс).

Уран чүгүл удуруткучуу—РСФСР-нин алдарлыг арти-зи В. Шелкадин.

Этелээр—18.30 болгон 20.30 шактарда.

Кызылдын медицина училешинге өөредилге талазы-биле секретари дарый негет-тинин турар. Адрес: Кызыл

хоорайда Кечялоол кудумчу-лунун 2 «а» бажыа. Меди-на училешинин телефонна-ры 2-10-28 болгон 2-41-19.

ЯНВАРЬ 19-ТА
БИРТИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

8.00 — «Уе», 8.40 — Эр-тени гимнастика. 8.45 — Документалдыг телефильм-ер. 9.40 — «Анык Россия» деп уран-чечен телефильм-нин 8-и сериясы. 10.55 — «Аян-чорукчулар клубу», 11.55 — Телемедээлер. 12.00 — 14.15 — Чап-сар. 14.15 — Телеме-дээлер. 14.35 — Докумен-талдыг телефильм-ер. 15.25 — А. Бородин. Квартет № 2. Күрүнениң Бородин аттыг кизартаи күсөдир. 16.00 — Артиллерия маршалы К. П. Казаков-биле школачылар-нын ужуражылгазы. 16.45 — «Шымыраа школазы». Ра-ардчылар класзы. 17.15 — «Улусту чогаалдыг». Теле-тайылгалар. 18.00 — «Мил-лионнарнын лениниң уни-верситети». «Кижиниң ишти-ни мөзүшкүлөрү». 18.30 — Веселые нотки. 18.45 — Бөгүн делегей. 19.00 — Чурт-тун бугурулгелеринде чогаал-дыкчы лабораторияларын тургузушкунуң дуржулга-зынын дугайында даңкылды-га. 19.35 — «Анык Россия» деп тоо сериялыг уран-чечен телефильм-ин 9-ку сериясы, 21.00 — «Уе». 21.35 — «Ба-лет дугайында». Башкарык-чызы — ССР-нин улустун артизи О. В. Лепешинская. 22.50 — Документалдыг телефильм. 23.15—23.35 — Бөгүн делегей.

НИНГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

8.00 — Эртенги гимнасти-ка. 8.15 — Документалдыг телефильм. 8.35 — Н. А. Некрасов — «Демир-орук». 7. класс. 9.00 — Испан дыл. 9.40 — Н. А. Некрасов — «Демир-орук». 7. класс. 10.05 — ПТУ сургууларын-га. Астрономия. 10.35 — География. Антарктида. 11.05 — «Аванс школазы». 11.40 — Төгүл. 12.10 — География. 5 класс. 12.40 — Испан дыл. 13.10 — Школа-чыларга хабар дугайында чылдарга хабар чыгаргычар В. И. Ленинниң дугайында. В. Катаев — «Ханада бичи демир ажи». 14.05 — «Про-летариат диктатуразынга бриллиантлар». Бижиктер-лиг уран-чечен фильм. 2-ги сериясы. 15.15 — С. Капу-тинныг шүдүк чогаалы. 16.00 — Телемедээлер. 16.05 — 18.00 — Чапсар. 18.00 — Телемедээлер. 18.15 — Эр-тем-тайылбырлыг фильм.

КЫЗЫЛДАН

18.25 — «Совет Тыва — салгалдарын салым-чолу-да». Бин-Хем районунг Өөк суурдан даңкылдыл-га. 18.55 — Киножурнал. 19.05 — «Азиянын төвү». 19.35 — Телефильм. 19.45 — Телеме-дээлер. 19.55 — Чапсарлар.

МОСКВАДАН

20.00 — «Тамчыктыг ула-ран чаштар». 20.20 — «Дем каттыштырмал-гы». 20.50 — Докумен-талдыг телефильм. 21.00 — «Уе». 21.35 — «Самарада дүвүрээжнниң дүннөр». Үш се-риялыг уран-чечен телефильм-ини 3-ку сериясы. 22.45 — Во-лейбол ССР-ниң бирги че-ри дээр маргылдаа. Херэ-ажнер. «Эраошкэ» (Серб-лоск) — «Динамо» (Москва). 23.15 — 00.00 — Н. Моск-овский. Симфония. ССР-ниң Күрүнени академиктиг сим-фония орестри күсөдир.

Бөгүн республикага бур-ген, аязар, хар чабас. Сон-гу-чөөн чүктен хаттын дүрген секундада 2—7 метр.

Дүне 37—42 градус, чамдык черлерге 30—35 градус, хүндүс 27—32 гра-дус соок болур.

Кызылга чабас. Сонгу-чөөн чүктен хаттын дүрген секундада 2—7 метр. Дүне 37—39, хүндүс 27—29 гра-дус соок болур.

Редактор В. С. ШАРАВИН.

ЯНВАРЬ 19-ТА

«НАБЫРАЛ». «Срок давности» 9.30, 11.20, 13.10, 15.00, 16.50, «Дерсу Узала». 19.00 шактарда.

«ПНОЕР». «Китобор-нин» 10.00. «Девочка синим ранцем» 11.20, 13.30, «Клет-ка для маларек» 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 шактар-да.

«КАА-ХЕМ». «Трое на шоссе» 16.40, 18.20, 20.00, «Прияц да семью моряня» 11.00, 13.30, 15.00 шактар-да.

«ВОСТОК». «Сыщик» 15.00, 17.00, 20.00 шактар-да.

«ЕНИСЕЙ». «Фантомия против всех» 18.30, 20.30, шактарда.

Солун неделяда 6 катан үнер.

Чатыр № 2035.

ТС—00824

АЧЫ-ДУЗА ЧЕДИРИЛГЕЗИ

Чонунг акша камаар хевирлерин калбартыр-биле ажаалта кассалары 1984 чылдык февраль 1-ден эгелеш, салышкынарнын чаа хевирин хулаап ап эгелээр.

Аныктарын шаңалдыг салышкынары. Ындыг салышкынарны 18-тен 30 хар чедир назылыг хамаа-тылардан хулаап алыр. Ы-дыг салышкынын сөдүн акша салыр кижи боду пас-порту көргүзүп тургаш, ажаалта кассаларга ажилдар. Оң соода акша чыылдазын ай салышкы шилчидишкенин ёзугаар кылыр бол-жаш салышкыларын ажил-дап азы өөрөнш турар чер-лериниң бухгалтериязы ажаалта кассаларда анык-тарын шаңалдыг са-лышкынында ётөтөш шил-чидер. Ай санында шилчидер салышкынын хемчээ-лин — 10, 20, 30, 40 азы 50 рублдин — салыкы боду тодарай. Ажашын кижи боду салып база болур. Бо салышкынын түннери үн-дүрүп берес.

Аныктарын шаңалдыг салышкынарнын талазы-биле айттыгнан негел-делерин хажык чоң сагаан болза, салыкчыларга чыл санында-ла 3.5 хуу орулга-ны немей бээр болгон оң 2 хуузу чылдык-на салышкы-

кынын артыкчызыга кинр саанаттынар, а 1.5 хуузу — үш чылдан өзөш эвес уеде кадагалаттыгнан салышкы-нынарга шаңал хевирлиг кылдыр бээр. Ындыг са-лышкынар талазы-биле чыылдазын болгон кадага-лаалын негелделерин үрзөн таварылгада орулганы чыл санында-ла 2 хуузу барым-даалар бээр.

Акша-бараан ойнаашкы-нын салышкынарнын чыл-дык-на 2 хуу орулганын ойнап алышкынар хевирлиг кылдыр ашканын боду-биле азы салышкыларын күзөө-нин ёзугаар, чоңунуң чугула хергелер турары бараанар-биле бээр. Ойнаашкын ти-ражтары чылды ийи катеп — апрельде болгон октябрьда болур. Ойнаашкынын бирги тиражы 1984 чылдын ал-рельде болур. Салышкы-нын бо хевиринин талазы-биле 1000 сөттөгү тираж санында-ла 25 ойнап алышкыны кирер; ойнап алышкын таварышкан сөт ёзугаар эртен чартык чылдын салышкынын ортумак артыкчызын 200 хуу хемчээлиг 1 ойнап алышкын, кайкы-даа 100 хуу ийи ойнап алышкын, кайкы-даа — 50 хуу 2 ойнап алышкын болгон ш. Ызында 25 хуу 20 ойнап алышкын болур. Ойнап

алышкынын түнүн тода-рады санаарынын үезинде салышкынын чартык чыл-да артыкчызы 5000 рубль ашпас ужурулут. Ортумак артыкчыны тодараларда чартык чылдыг эгези кыл-дыр апрель 1-ни болгон октябрь 1-ни санаар. Акша-бараан ойнаашкынын са-лышкынар талазы-биле каш-даа саныг сөттөрүн ажаалтанын чангыс азы элзеп хей-даа кассаларында ажилдар эртенги акша салык-чызынга бээр.

Салыкчыларын сөттө-рынга таварышкан ойнап алышкынарда бээр ба-раанарнын даңкызы-биле ажаалта кассаларыга бар-гаш, таныжып ап болур.

Ажаалта кассалары ойнап алышкынар орунуга ма-газинерден бараан алыры-биле акша салыкчыларынга санаалыга чектерин бээр. Салыкчынын күзөөнин ёзу-гаар бараан салип алыры-нын чегин аңаа таварышкан ойнап алышкындан 25 хуу хой кылдыр, аразында ылгалын ажаалта кассаларыга төлөш, бижидип ап болур.

Ол ылаш ойнап алышкы-нынын түнүн ашканын боду-биле ап-даа азы салышкы-нынын сөдүгүн моон соң-гаар кадагалары-биле арт-

тырып-даа каап болур.

Немеле салышкынар-дыг хуусаалыг салышкынар. Ындыг салышкынар-ны чылдык-на үш хуулу орулганы тымышпашан, бир чылдан өзөш эвес хуусаа-лыг кылдыр хулаап алыр. Оң амыг күштүг бооп турар хуусаалыг са-лышкынардан ылгалыр чүгүл болза, салышкы-нарнын чаа хевиринге баш-тайгы болгон немеле-даа салышкынарнын ашканын боду-бил